כיתה י"ב · חינוך מיוחד (חנ"מ) ותלמידות מתקשות · תושב"ע · תורה, מצוות ודרך ארץ · 45 דקות · מצגת: 13 שקפים

מצוות בלי גבול

מערך שיעור: משנה פאה, פרק א משנה א

מבוסס על המצגת "מצוות בלי גבול" (13 שקפים). המערך עוקב אחרי המצגת שקף אחרי שקף.

מטרות השיעור

1. התלמידות יקראו את המשנה ויבחינו בין שתי הרשימות שבה.
2. התלמידות יסבירו מה פירוש "אין להם שיעור", לפי הברטנורא: מן התורה אין שיעור, וחכמים קבעו מינימום.
3. התלמידות יסבירו את המשל של "פירות" ו"קרן" בעזרת דוגמה של כסף בבנק.
4. התלמידות ימיינו את המצוות לשתי הרשימות בתרשים, ויזהו את שתי המצוות שמופיעות בשתיהן.

השאלה הגדולה

יש מצוות שאין להן "מקסימום". מה זה אומר עליי, ומה מקבלים על המצוות האלה?

חומרים ועזרים

- המצגת "מצוות בלי גבול" (13 שקפים), מוקרנת.
- דף עבודה וכרטיס יציאה (בסוף המערך), מודפסים בגופן גדול. עותק לכל תלמידה.
- עותק מודפס של המשנה (שקף "המשנה") לכל תלמידה, ומדגשים בשני צבעים (רשימה 1 ורשימה 2).
- שישה כרטיסי מילים מן המילון (שקף "מילון מילים קשות"), מוגדלים, להדבקה על הלוח.
- שבעה כרטיסי מצוות למיון: פאה, ביכורים, ראיון, גמילות חסדים, תלמוד תורה, כיבוד אב ואם, הבאת שלום.
- על הלוח: שלושה אזורים, "רשימה 1", "בשתיהן", "רשימה 2", כמו התרשים בשקף "תרשים: מה יש בשתי הרשימות?".

מהלך השיעור בקצרה

זמן	מצטבר	שלב	שקפים	מה עושים
4 דק'	עד דקה 4	**פתיחה**	1 ו־2	יש דברים שאין להם "מקסימום"?
5 דק'	עד דקה 9	**מילון מילים קשות**	3	שש מילים, כרטיסים על הלוח
6 דק'	עד דקה 15	**קריאת המשנה בחלקים**	4 ו־5	שתי רשימות בשני צבעים, חמשת הדברים
5 דק'	עד דקה 20	**למה? "אין להם שיעור"**	6	מן התורה ומדרבנן, מינימום בפאה
5 דק'	עד דקה 25	**המשל: קרן ופירות**	7	כמו כסף בבנק
4 דק'	עד דקה 29	**רשימה 2**	8	ארבעת הדברים
5 דק'	עד דקה 34	**פעילות תרשים**	9	מיון כרטיסים לשלושה אזורים
4 דק'	עד דקה 38	**רפלקציה**	10	"ותלמוד תורה כנגד כולם"
2 דק'	עד דקה 40	**סיכום**	11	"מה חייבות לזכור לבגרות"
3 דק'	עד דקה 43	**תרגול בגרות**	12	שאלה 1 עם פתיחי משפטים
2 דק'	עד דקה 45	**סיום**	13	שקף הסיום וכרטיס יציאה

סה"כ 45 דקות. מספרי השקפים לפי המצגת הנוכחית. אם במצגת מעודכנת שקף צפוף פוצל לשניים, השתמשו בכותרות השקפים שבפירוט.

התאמות לחנ"מ, לאורך כל השיעור

- **חלקים קצרים:** כל שלב נמשך עד 7 דקות ונגמר בשאלת בדיקה קצרה. אם הכיתה עייפה, עדיף לקצר שלב מאשר לדלג על בדיקת ההבנה.
- **תמיכה חזותית:** לכל חלק במשנה צבע קבוע, כמו במצגת. כרטיסי המילון נשארים על הלוח כל השיעור. התרשים והטבלה מוקרנים, ויש להם עותק בדף העבודה.
- **הקראה:** כל קטע נקרא קודם בקול על ידי המורה, ורק אחר כך התלמידות קוראות. תלמידה שלא רוצה לקרוא בקול יכולה לקרוא יחד עם חברה או לעקוב באצבע.
- **פחות כתיבה:** בדף העבודה יש הקפה, התאמה, סידור והשלמה ממחסן מילים. מותר לענות בעל פה, והמורה או חברה רושמות את התשובה.
- **זמן נוסף:** תרגיל שלא הסתיים, ושאלת הבגרות השנייה, אפשר להשלים בבית או בתחילת השיעור הבא. אין צורך לסיים הכול היום.
- **שאלות מדורגות:** בכל שלב שלוש שאלות: איתור (מה כתוב?), הבנה (מה זה אומר?), הסבר (למה?). מתחילים תמיד מהאיתור.
- **עבודה בזוגות:** לפי שיקול המורה, תלמידה שזקוקה לתמיכה יושבת ליד חברה שיכולה לעזור.
- **רמה נוספת:** לתלמידות שמסיימות מהר יש בכל שלב משימת אתגר קצרה (מסומנת "אתגר").

מהלך השיעור בפירוט

שלב 1: פתיחה

4 דקות · שקף הפתיחה ושקף "בואי נחשוב רגע" (שקפים 1 ו־2)

- שקף הפתיחה: להציג את הנושא במשפט אחד: "היום נלמד על מצוות שאין להן גבול."
- שקף "בואי נחשוב רגע": להקריא את שלוש השאלות (לימוד, עזרה, שכר). על כל שאלה, תלמידה אחת עונה בקצרה.
- לסכם: "יש דברים שאין להם מקסימום. תכף נראה מה המשנה אומרת."

שאלות מדורגות:

- **איתור:** מה השאלה הראשונה בשקף?
- **הבנה:** מה זה "מקסימום"?
- **הסבר:** יש משהו שאת עושה שאין לו גבול?

רעיון מוחשי: שני שלטים: "יש גבול" ו"אין גבול". התלמידות מצביעות או עומדות ליד השלט שהן בוחרות.
בדיקת הבנה: כל תלמידה אומרת "יש גבול" או "אין גבול" על שאלה אחת.
התאמה לחנ"מ: מספיקה תשובה של מילה אחת. אין כתיבה בשלב הזה.

שלב 2: מילון מילים קשות

5 דקות · שקף "מילון מילים קשות" (שקף 3)

- להקריא כל מילה ואת ההסבר שלה. התלמידות חוזרות על המילה יחד.
- להדביק את ששת הכרטיסים על הלוח. הם נשארים שם עד סוף השיעור.
- לקשר ל"קרן" ו"פירות": "קרן = הכסף עצמו. פירות = הרווח שהכסף נותן." נחזור לזה בשקף "המשל: קרן ופירות".

שאלות מדורגות:

- **איתור:** מה פירוש "שיעור"?
- **הבנה:** מה זה "פאה"?
- **הסבר:** מה ההבדל בין קרן לפירות?

רעיון מוחשי: כרטיסי מילים עם ציור: פינת שדה (פאה), סל פירות (ביכורים), קופה ומטבעות (קרן ופירות).
בדיקת הבנה: שתי שאלות מהירות: "מה זה ביכורים?" ו"מה זה ראיון?"
התאמה לחנ"מ: לתלמידות שזקוקות לכך, להתמקד בשלוש מילים: שיעור, פאה, קרן/פירות.

שלב 3: קריאת המשנה בחלקים

6 דקות · שקף "המשנה" ושקף "רשימה 1: חמשת הדברים שאין להם שיעור" (שקפים 4 ו־5)

- שקף "המשנה": להקריא את כל המשנה לאט, פעם אחת. אחר כך לקרוא רשימה אחרי רשימה.
- התלמידות צובעות בעותק המודפס את רשימה 1 בצבע אחד ואת רשימה 2 בצבע אחר, כמו במצגת.
- שקף "רשימה 1: חמשת הדברים שאין להם שיעור": חמשת הדברים שאין להם שיעור, כל אחד במשפט אחד. אפשר להסתפק בהקראת הפסוקים, בלי להסביר כל אחד לעומק.
- לשאול: "מה משותף לכל החמישה?" (התורה לא קבעה כמות. אפשר תמיד להוסיף.)

שאלות מדורגות:

- **איתור:** אילו דברים אין להם שיעור?
- **הבנה:** מה זה "ראיון"?
- **הסבר:** מה משותף לכל חמשת הדברים?

רעיון מוחשי: צביעת שתי הרשימות בשני צבעים, וספירה על האצבעות: חמישה דברים ברשימה 1.
בדיקת הבנה: כל תלמידה מצביעה בעותק שלה על מילה אחת מרשימה 1 ומילה אחת מרשימה 2.
התאמה לחנ"מ: התלמידות קוראות בקול רק את רשימה 1. את רשימה 2 המורה קורא/ת. אתגר: למצוא מילים שמופיעות בשתי הרשימות.

שלב 4: למה? "אין להם שיעור"

5 דקות · שקף "מה זה אין להם שיעור?" (שקף 6)

- לשאול: "אם אין שיעור, אפשר לתת לעני גרגר אחד בלבד?" לתת לתלמידות לנחש.
- הכרטיס "אין שיעור מן התורה": הברטנורא: "מִדְּאוֹרַיְתָא, אֲבָל מִדְּרַבָּנָן יֵשׁ לָהֶם שִׁעוּר". בתורה לא כתוב כמה, וחכמים קבעו מינימום.
- הכרטיס "פאה: מינימום": בפאה, כמו בשקף: "אֵין פּוֹחֲתִין לַפֵּאָה מִשִּׁשִּׁים". ואפשר לתת יותר.
- הכרטיס "חסד בכסף" הוא העמקה. אפשר לדלג עליו אם אין זמן.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** לפי הברטנורא, מאיפה "אין להם שיעור"?
- **הבנה:** מה קבעו חכמים?
- **הסבר:** למה חכמים קבעו מינימום לפאה?

רעיון מוחשי: ציור שדה על הלוח. מסמנים בו "פינה" קטנה (המינימום של חכמים) וחץ "אפשר יותר".
בדיקת הבנה: שאלה לכל הכיתה: "מן התורה יש שיעור לפאה?" (לא) "ולפי חכמים?" (יש מינימום)
התאמה לחנ"מ: מספיק להבין שני מושגים: "מן התורה" ו"חכמים". הכרטיס "חסד בכסף" לתלמידות שמוכנות לאתגר.

שלב 5: המשל: קרן ופירות

5 דקות · שקף "המשל: קרן ופירות" (שקף 7)

- להקריא את הציטוט: "שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא".
- להמחיש בלוח: מציירים קופה (הקרן) וממנה חץ למטבעות קטנים (הפירות). "הכסף נשאר בבנק, והריבית מגיעה כבר עכשיו."
- להסביר את הנמשל כמו בשקף: הפירות = שכר שמקבלים כבר בעולם הזה. הקרן = השכר הגדול, שנשמר לעולם הבא.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** מה זה "קרן" במשל?
- **הבנה:** מה הם "הפירות" בנמשל?
- **הסבר:** מה מקבל מי שעושה את המצוות האלה?

רעיון מוחשי: קופת חיסכון (או ציור שלה) ומטבעות. הקופה נשארת סגורה (הקרן), ומטבע קטן יוצא כבר עכשיו (הפירות).
בדיקת הבנה: כל תלמידה משלימה בעל פה: "הפירות הם... והקרן היא..."
התאמה לחנ"מ: התרגיל בדף העבודה (תרגיל 2) הוא התאמה, בלי כתיבה.

שלב 6: רשימה 2

4 דקות · שקף "רשימה 2: ארבעת הדברים" (שקף 8)

- לעבור על ארבעת הדברים בשקף. על כל אחד, לבקש מתלמידה דוגמה מהחיים (איך מכבדים הורים? איך עושים שלום?).
- להדגיש את המילים "וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם", ולהשאיר את ההסבר לשקף "ותלמוד תורה כנגד כולם: למה?".

שאלות מדורגות:

- **איתור:** אילו ארבעה דברים יש ברשימה 2?
- **הבנה:** מה זה "הבאת שלום"?
- **הסבר:** מה דומה בשלושת הדברים הראשונים ברשימה?

רעיון מוחשי: ארבעה כרטיסים עם סמלים: לב (כיבוד הורים), יד עוזרת (חסד), לחיצת ידיים (שלום), ספר (תורה).
בדיקת הבנה: כל תלמידה נותנת דוגמה אחת לדבר אחד מהרשימה.
התאמה לחנ"מ: אפשר לתת דוגמה בעל פה או בציור.

שלב 7: פעילות תרשים: מה יש בשתי הרשימות?

5 דקות · שקף "תרשים: מה יש בשתי הרשימות?" (שקף 9)

- לחלק את שבעת כרטיסי המצוות. כל תלמידה (או זוג) מדביקה כרטיס באזור הנכון בלוח: רשימה 1, בשתיהן, רשימה 2.
- לבדוק יחד מול התרשים בשקף "תרשים: מה יש בשתי הרשימות?": בשתי הרשימות יש גמילות חסדים ותלמוד תורה.
- התלמידות משלימות את התרשים בתרגיל 3 בדף העבודה.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** אילו מצוות רק ברשימה 1?
- **הבנה:** מה זה "בשתיהן"?
- **הסבר:** למה לדעתך גמילות חסדים מופיעה בשתי הרשימות?

רעיון מוחשי: מיון שבעה כרטיסי מצוות לשלושה אזורים בלוח, או שני חישוקים על הרצפה שחופפים באמצע.
בדיקת הבנה: כל תלמידה מסבירה כרטיס אחד: "שמתי את... כאן, כי..."
התאמה לחנ"מ: מחסן המילים בתרגיל 3 עוזר להשלים בלי לכתוב משפט שלם.

שלב 8: רפלקציה: "ותלמוד תורה כנגד כולם"

4 דקות · שקף "ותלמוד תורה כנגד כולם: למה?" (שקף 10)

- להקריא את שני המקורות בשקף: "שֶׁקּוֹל כְּנֶגֶד כֻּלָּם" (ברטנורא), "תַּלְמוּד גָּדוֹל, שֶׁהַתַּלְמוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה" (קידושין מ ע"ב).
- שאלה למחשבה מהשקף: איך לימוד תורה יכול להביא אותך לכבד הורים או לעשות שלום? שתי דקות בזוגות, ואז שתיים או שלוש משתפות.

- פתיחי משפטים על הלוח: "כשאני לומדת על... אני יודעת ש..." / "הלימוד עוזר לי לעשות... כי..."

שאלות מדורגות:

- **איתור:** מה פירוש "שקול"?
- **הבנה:** מה זה "מביא לידי מעשה"?
- **הסבר:** תני דוגמה אחת מהחיים שלך.

רעיון מוחשי: מאזניים מצוירים: בצד אחד ספר, בצד השני כל שאר הכרטיסים. "שקול" = שווה במשקל.
בדיקת הבנה: אין תשובה נכונה אחת. מספיק שכל תלמידה אומרת דוגמה אחת לחברה שלה.
התאמה לחנ"מ: מותר לענות בציור, במילה אחת או בעל פה, במקום כתיבה במחברת.

שלב 9: סיכום

2 דקות · שקף "מה חייבות לזכור לבגרות" (שקף 11)

- להקריא את שש השורות של "מה חייבות לזכור לבגרות". כל תלמידה מסמנת לעצמה ✓ על שורה שהיא יודעת להסביר.

רעיון מוחשי: מצביעות על הכרטיסים בלוח בזמן שקוראים כל שורה.
בדיקת הבנה: שאלה לכל הכיתה: "איזו שורה עוד לא ברורה?" לרשום ולחזור עליה בשיעור הבא.
התאמה לחנ"מ: מספיק לסמן ✓, בלי לכתוב.

שלב 10: תרגול בגרות

3 דקות · שקף "שאלות בסגנון בגרות" (שקף 12)

- בכיתה עונים רק על שאלה 1, סעיף א (ציטוט). סעיף ב ושאלה 2 נשארים לבית או לשיעור הבא, עם זמן נוסף.
- פתיחי משפטים על הלוח: "במשנה כתוב: ..." / "הפירות הם... והקרן היא..."
- מותר לסמן את הציטוט בעותק המודפס של המשנה, במקום להעתיק אותו.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** איפה במשנה כתובים הדברים שאין להם שיעור?
- **הבנה:** בחרי שלושה מהם.
- **הסבר:** למה בחרת דווקא אותם?

רעיון מוחשי: פתיחי משפטים מודפסים על רצועות נייר, שהתלמידה מניחה מעל השורה במחברת.
בדיקת הבנה: לעבור בין השולחנות ולוודא שכל תלמידה סימנה או כתבה שלושה דברים.
התאמה לחנ"מ: אפשר לענות בעל פה, והמורה או חברה רושמות. תלמידה חזקה יכולה להמשיך לסעיף ב.

שלב 11: סיום וכרטיס יציאה

2 דקות · שקף "אתן מוכנות!" (שקף 13)

- שקף "אתן מוכנות!": לחזור על שלושת הכרטיסים: שתי רשימות, המשל, בשתיהן.
- כל תלמידה ממלאת את כרטיס היציאה (שלוש שאלות קצרות בדף העבודה). לאסוף ולהחליט לפיהם מה לחזור עליו בשיעור הבא.

רעיון מוחשי: כרטיס היציאה מודפס בגופן גדול, ונגזר מן הדף.
בדיקת הבנה: כרטיס היציאה הוא בדיקת ההבנה של כל השיעור.
התאמה לחנ"מ: שאלה 3 בכרטיס אפשר לענות בעל פה.

דף עבודה: מצוות בלי גבול

משנה פאה א, א · נוצר בבינה מלאכותית

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

תרגיל 1: התאימי בין המילה להסבר. מתחי קו.

א. שִׁעוּר	1. הפירות הראשונים שמביאים לבית המקדש
ב. פֵּאָה	2. עזרה ועשיית טוב לאחרים
ג. בִּכּוּרִים	3. כמות קבועה, מידה מדויקת
ד. גְּמִילוּת חֲסָדִים	4. חלק מהשדה שמשאירים לעניים

תרגיל 2: המשל. הקיפי את התשובה הנכונה.

"הפירות" הם שכר: בעולם הזה / לעולם הבא

"הקרן" היא שכר: בעולם הזה / לעולם הבא

תרגיל 3: כתבי כל מצווה במקום הנכון בתרשים, בעזרת מחסן המילים.

מחסן מילים: פאה · ביכורים · ראיון · גמילות חסדים · תלמוד תורה · כיבוד אב ואם · הבאת שלום

רשימה 1: אין להם שיעור	בשתיהן	רשימה 2: אוכל פירותיהן

✂ כרטיס יציאה

1. "אין להם שיעור" פירושו: אין גבול מן התורה / לפי חכמים
2. השלימי: בשתי הרשימות יש גמילות חסדים ו_____.

מחסן מילים: תלמוד תורה · ביכורים

3. מה פירוש "ותלמוד תורה כנגד כולם"? (משפט אחד, אפשר בעל פה)

איך הבנתי היום? הבנתי היטב / הבנתי חלק / צריכה עוד הסבר

מחוון למורה

- תרגיל 1: שיעור = כמות קבועה, מידה מדויקת. פאה = חלק מהשדה שמשאירים לעניים. ביכורים = הפירות הראשונים שמביאים לבית המקדש. גמילות חסדים = עזרה ועשיית טוב לאחרים.
- תרגיל 2: הפירות: בעולם הזה. הקרן: לעולם הבא.
- תרגיל 3 (לפי שקף "תרשים: מה יש בשתי הרשימות?"): רשימה 1: פאה, ביכורים, ראיון. בשתיהן: גמילות חסדים, תלמוד תורה. רשימה 2: כיבוד אב ואם, הבאת שלום.
- כרטיס יציאה: 1. מן התורה (ברטנורא: "מִדְּאוֹרַיְתָא, אֲבָל מִדְּרַבָּנָן יֵשׁ לָהֶם שִׁעוּר"). 2. תלמוד תורה. 3. לימוד תורה שקול כנגד כל השאר, כי הלימוד מביא לידי מעשה.
- שאלת בגרות 1 (שקף "שאלות בסגנון בגרות"): א. שלושה מתוך: "הַפֵּאָה, וְהַבִּכּוּרִים, וְהָרְאָיוֹן, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְתַלְמוּד תּוֹרָה". ב. הפירות = שכר בעולם הזה. הקרן = השכר שנשמר לעולם הבא. כמו כסף בבנק: הקרן נשארת, והריבית מגיעה כבר עכשיו.

הערות ובדיקות

- הציטוטים במערך הועתקו מן המצגת כפי שהם. הם נבדקו מול ספריא כשהמצגת נבנתה. המערך לא מוסיף מקורות או פסקי הלכה שאינם במצגת.
- לא נבדק: חלוקת הזמנים לא נוסתה בכיתה אמיתית.
- לא נבדק: ההתאמות לא נבדקו על ידי מורה לחינוך מיוחד, ולא מול דרישות בגרות מותאמת.
- נוצר בבינה מלאכותית. מומלץ שמורה יעבור על המערך לפני השימוש.